

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
UNIVERSITY OF BUSINESS AND SCIENCE

UNIVERSITY
OF BUSINESS
AND SCIENCE

TIL VA ADABIYOT TA'LIMI KAFEDRASI

ZIYO YO'LI

FILOLOGIYA VA TILLARNI O'QITISH SOHASIDAGI YOSH
TADQIQOTCHILARNING ILMIY MAQOLALARI TO'PLAMI

1-son

ZIYO YO'LI

FILOLOGIYA VA TILLARNI O'QITISH SOHASIDAGI YOSH
TADQIQOTCHILARNING ILMIY MAQOLALARI TO'PLAMI

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
UNIVERSITY OF BUSINESS AND SCIENCE**

TIL VA ADABIYOT TA’LIMI KAFEDRASI

ZIYO YO‘LI

**FILOLOGIYA VA TILLARNI O‘QITISH SOHASIDAGI YOSH
TADQIQOTCHILARNING ILMIY MAQOLALAR TO‘PLAMI**

(1-SON)

Namangan – 2025

Ushbu **“Ziyo yo‘li”** ilmiy maqolalar to‘plamidan University of Business and Science Ijtimoiy va gumanitar fanlar fakulteti Til va adabiyot ta‘limi kafedrası hamda O‘zbekiston Respublikasida faoliyat olib borayotgan professor-o‘qituvchilar, doktorant va magistrlar, shuningdek, bakalavr yo‘nalishida ta‘lim olayotgan talabalar, yosh tadqiqotchilarning **“Adabiyotshunoslikning dolzarb masalalari”**; **“Tilshunoslik: muammo va yechimlar”**; **“Ta‘limda innovatsiya va ilg‘or texnologiyalar”** kabi uch yo‘nalishdagi maqolalari o‘rin olgan. Ilmiy to‘plam adabiyotshunos va tilshunos olimlar, tadqiqotchilar, talabalar va kitobxonlarga mo‘ljallangan. To‘plamdagi maqolalardan kurs ishi, bitiruv-malakaviy ish, magistrlik dissertatsiyalarini yozishda, til va adabiyot masalalari bo‘yicha ma‘ruzalar tayyorlashda foydalanish mumkin.

Mas‘ul muharrirlar:

Ozodaxon Boltaboyeva, UBS Til va adabiyot ta‘limi kafedrası dotsenti, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori.

Gulnora Rahmatova, UBS Til va adabiyot ta‘limi kafedrası katta o‘qituvchisi.

Taqrizchilar:

Abdulhamid Qurbonov, UBS Til va adabiyot ta‘limi kafedrası dotsenti, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori.

Nargiza Pazlitdinova, UBS Til va adabiyot ta‘limi kafedrası dotsenti, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori.

Ushbu ilmiy to‘plam University of Business and Science oliygohi Ilmiy-texnik kengashining 2025-yil 24-apreldagi 4-sonli yig‘ilish bayonnomasi qaroriga muvofiq nashrga tavsiya etilgan.

HALIMA AHMEDOVA SHE'RIYATIDA LIRIK KECHINMANING BADIY- TASVIRIY IFODASI

Nabiyeva Nodira Saidovna

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti
O'zbek tili va adabiyoti kafedrası o'qituvchisi

UDK: 821.512.133

saidovnanodira9@gmail.com

Annotatsiya: mazkur maqolada H.Ahmedovanning ishq mavzusidagi tanlab olingan ayrim she'rlarining badiiyati tahlil va talqin qilingan. Shuningdek, shoiraning poetik mahorati -badiiy-tasviriy vositalardan foydalanishdagi o'ziga xosliklar, ramz, tashbeh, ko'chimlardan o'rinli foydalanib, betakror jumlar tuza olishdagi mahorati hamda ruhiy kayfiyat va holatni badiiy aks ettirishda peyzaj tasviridan ustomonlik bilan foydalana olishi kabi masalalarga e'tibor qaratiladi.

Kalit so'zlar: sog'inch, hijron, kechinma, peyzaj, tashbeh, ramz, o'xshatish, talmeh, ko'chim va b.

Аннотация: В статье анализируются и интерпретируются художественные качества некоторых избранных стихотворений Х. Ахмедовой на тему любви. Внимание также уделяется таким вопросам, как поэтическое мастерство поэтессы — ее уникальное использование художественных и визуальных средств, ее способность уместно использовать символы, метафоры и метафоры для создания уникальных предложений, а также ее мастерское использование образов пейзажа для художественного отражения душевных настроений и состояний.

Ключевые слова: тоска, эмиграция, опыт, пейзаж, аллегория, символ, сравнение, тальме, перемещение и др.

Abstract: This article analyzes and interprets the artistic quality of some selected poems by H. Akhmedova on the theme of love. Attention is also paid to the poet's poetic skills - the peculiarities of using artistic and figurative means, her ability to create unique sentences by appropriately using symbols, allegories, and metaphors, as well as her masterful use of landscape images to artistically reflect mental moods and situations.

Keywords: longing, migration, experience, landscape, metaphor, symbol, analogy, metaphor, migration, etc.

Halima Ahmedova ijodida ishq mavzusi o'ziga xos tarannum etilgan. "Tatar shoiri Abdulla To'qay ta'biri bilan aytganda: "Muhabbat ul eski narsa, Har qalb uni yo'ng'orta". Darhaqiqat, har bir inson o'ziga xos tarzda sevadi, yashaydi, ishq-muhabbat haqida o'z qarashlari bor. Halima Ahmedovaning "Ko'zimning tili", "Tungi marvaridgulalr", "Erk darichasi", "Tiyramoh" kabi she'riy to'plamlaridagi she'rlarining asosiy mundarijasini ishq mavzusi tashkil qiladi.

Ko'ksimga qamadim haydalgan ishqni,
Kishanlar yasadim qorong'u tundan.
Qonagan oyog'in ko'zimga surtib,
Bir yurak so'radim telba Junundan.⁴⁶

Yer yuzida qancha inson yashasa, o'shancha qismat, o'shancha taqdir, o'shancha hayot mavjud. Inson anglashilishi murakkab yaratiq. Cheksiz borliq qanchalik g'aybga to'lib toshgan bo'lsa, insoning ruhiy olami ham shunchalik sirli va g'aroyib. Shu bois inson hayoti manzaralari rangin va turfadir. Halima Ahmedova hassos qalbli shoir sifatida inson va uning ko'nglini tadqiq etadi. Anglash mushkul bo'lgan inson ryhiyatining ulug'vorligini yoqlaydi. Qachonki, inson qalbi tushunilsa, anglansagina dunyoning juda ko'p mushkullar osonlashadi. Insonning qanday mavjudot ekanligi, uning hayoti, baxti-yu baxtsizligi nimada? She'riyat inson ko'ngli kechinmalarini taftish etishga urinadi. Inson ulkan va sirli tabiatning uzviy, ajralmas bo'lagi hisoblanadi. Shuning uchun uning ruhiyatida tabiatga intilish, uning go'zalliklaridan bahra olish, unga hamohang ekanligi aks etib turadi. Shoir Halima Ahmedova she'rlarini kuzatar ekanmiz, unda inson va tabiat uzviy aloqda aks ettirilganligini ko'rish mumkin. She'ning lirik qahramoni "haydalgan ishqni" ko'ksiga qamab, "qorong'u tundan" kishanlar yasaydi. Nega aynan "Haydalgan ishqni?" Haydalgan ishq qanday bo'ladi? Quvg'indi ishqning egasi kim? Nega lirik qahramon qorong'u tundan kishanlar yasaydi? Kishan nima uchun kerak? "Qorong'u tun" qanchadan qancha oshiq-larning sirlarini o'z qo'yniga berkitadi. Tunning qorong'uligi ruhning mahzunligidan dalolat. So'lg'in vujud, umidsiz sevgi iztiroblari dilni ezadi, elakdan o'tkazadi. Liirk qahramon telba Junundan bir yurak so'raydi. Buning sababi izoh talab qilmaydi.

Vujudni xokistar etdi alanga,
Yaproqni kuydirdi tiyra bo'zlarim.

⁴⁶ <https://ziyouz.uz/ozbek-sheriyati/ozbek-zamonaviy-sheriyati/halima-ahmedova/>

Qayta daraxt bo'lib yuksatarmanmi,
Tuproqqa to'lganda ishqli ko'zlarim?⁴⁷

Lirik qahramonning vujudi ishq dardidan alanga ichida qolib ketgan. Va u iltijo qilayaptiki, dunyodan o'tib ketganida ham qayta dunyoga kelganida ham daraxt bo'lib yashnaydimi? Daraxt bahorda yashnaydi, kuzda barglari sarg'ayadi. Har yili shu hol takrorlanaveradi. Bu dunyoyi dunning qadimiyligi va eskiligini anglatadi. Insonning dard-alamlari shunchalik qadimiyki, buyuk yakunda ishqli ko'zlari tuproqqa to'lganida ham qayta yaralishni, daraxt misoli gullab-yashnashini istaydi. Azob ko'rmay rohat yo'q, dard chekmay darmon yo'q. Oshiq azoblar ichra ochiladi, ya'ni toblanadi, ruhi chiniqadi. Zaminga xokistar bo'lib qorishadi. Barchaning oyoqlari ostida yotgan tuproq, aslida, eng qimmatbahodir. Lirik qahramonning ruhi azoblar ichra yuksala boradi, ko'z yoshlarini bisyor to'kkanligi sababli, ruhi tozara boradi. Uning dardi kuchayganidan endi "o'n sakkiz ming olam quyoshlari" ham ko'nglini yorit olmaydi, diliga taskin bera olmaydi. Uning ishqqa to'la o'jar yuragi ko'z oldida "chirsillab yonmoqda". Lirik qahramonning holati nihiyatda ezgin, ayanchli. Haydalgan ishqni ko'siga qamagan oshiqning dili alanga misoli yonmoqda. Butun vujudi muzga aylanib bormoqda. Ushbu holatdan lirik qahramonning o'zi ham hayratda. Halima Ahmedova ishqni ana shunday misralar orqali nihoyatda ta'sirchan ifodalay olgan. Bu uning mahoratini, nafis uslubini ko'rsatadi.

Shoiraning yana bir she'rida sevgi tufayli hosil bo'lgan kayfiyat manzalarini musavvirova chizadi.

Yuragim sevgidan gullagan paytlar
Gullashni daraxtga o'rgatgan edim
Mening gullab yotgan ko'nglinga boqib,
Daraxt ham entikib gulladi so'lim.⁴⁸

Qalbi ishqqa to'la lirik qahramon o'z muhabbatini xuddi ilk ko'klamda gullagan daraxt barglarining kurtak yozishi bilan mengzaydi. Tabiatning uyg'onishi daraxt kurtaklarining nish urishi bilan boshlangani kabi, ilk sevgi ham yoshlik chog'larida kishi qalbiga tshrif buyuradi, nish uradi, bo'y ko'rsatadi. Daraxtning gulalshi tabiatga ko'rk, zavq bag'ishlagani kabi muhabbatga oshno bo'lgan qalb ham atrofga go'zallik baxsh etadi, quvonch ulashadi.

Yurakda gul ochgan sevgi bog'ida
Yillarning shamoli nogoh berdi pand.
Gullashdan to'xtadi yuragim ammo
Daraxt hamon gullar menga nopisand.⁴⁹

Vaqt – oliy hakam. Insonning o'zi kabi hamma narsa o'tkinchi, hech bir narsa abadiy emas. Hatto ishq-muhabbat ham. Oshiqlar uchun bu musibat. Muhabbat alangasining so'nishi, unutilishi haqiqiy musibat, ga'm. Unutilib oragan muhabbat dardi o'tmish xotiralarni alangalatadi, dilga muhrlangan shirin xotiralar qalbga hayajon qoladi, dillarni entiktiradi. She'r misralarini o'qigan o'quvchini g'amgin kayfiyat chulg'amaydi, aksincha, shirin orziqishni his etadilar. Lirik qahramonning dil iqrorlari bilan o'quvchi hamfikir bo'ladi. Ko'ngil qatlarida ko'milib yotgan dardlar, xotiralari qayta uyg'onadi, shirin sog'inishni his etadi. Qaytmas kunlarning xotiralari bilan yashash zavqini his qiladi. Bular she'rning ma'no qatlamlari.

Halima Ahmedova o'z kechinmalarini tasvirlashda tabiiy hodisalariga ko'p murojaat qiladi. Ayniqsa, daraxt, barg, maysa, xazon metaforik obrazlariga ko'p bora

⁴⁷ <https://ziyouz.uz/ozbek-sheriyati/ozbek-zamonaviy-sheriyati/halima-ahmedova/>

⁴⁸ <https://ziyouz.uz/ozbek-sheriyati/ozbek-zamonaviy-sheriyati/halima-ahmedova/>

⁴⁹ <https://ziyouz.uz/ozbek-sheriyati/ozbek-zamonaviy-sheriyati/halima-ahmedova/>

murojaat qilinganligini kuzatamiz. Misol uchun “Oyog‘ing ostida bargday To‘kilib yotardi ko‘nglim” misralarini olaylik. Lirik qahramon o‘zini yori oyoqlari ostiga “to‘shab” yashashga rozi. Bu degani, o‘zini pastga urish emas. Oyoqlarimiz ostida tuproq yastanib yotadi. Vujudimiz, aslida, tuproqdan yaralgan va bir kuni biz unga qaytamiz. Umrimiz nihoyasiga yetgach, aziz tuproq bizni o‘z bag‘riga oladi. Shunday ekan, yorning oyoqlari ostiga o‘z ko‘nglini yoyish, aslida, uning bag‘riga jo bo‘lish, singib ketishni anglatadi. Mana shoiraning topilmasi, falsafasi. Umuman, qalb kechinmalarining holatlari psixologiyasini, kayfiyalari ruhiyatini, hissiy tafakkur ohanglaini yaxlit muvofiqlashtirishga erishish Halima Ahmedova she‘riyatining asosiy jihatlaridandir.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. Mirziyoev Sh. O‘zbekiston ijodkor ziyolilari vakillari bilan uchrashuvdagi ma’ruza // O‘zbekiston adabiyoti va san’ati, 2017 yil, 4 avgust. №32.
2. Quronov D. Adabiyot nazariyasi asosolari. — Toshkent: Akademnashr, 2018. 480 b.
3. Ahmedova H. Umid soyasi. She’rlar. — Toshkent: Nihol, 2008. 168 b.
4. Ahmedova H. Tungi marvaridlar. She’rlar. — Toshkent: G‘.G‘.nomidagi adabiyot va san’at nashriyoti, 1988. 74 b.
5. Nabiyeva, N. (2024). O‘zbek mumtoz soyrallari ijodida ishq mavzusi talqinlari. Tamaddun nuri cürneli, 8(59), 26-28.
6. Xurshid Davron. Xurshid Dostmuhammadni o‘qib. | Xurshid Davron kutubxonasi (kh-davron.uz)